

KONU 4: BİTKİSEL HAMMADDE KULLANIMI: AĞAÇ KABUKLARI, BİTKİ LİFLERİ VE SAZLAR

- **Ağaç kabuklarının kullanımı:** Ağaç kabuklarının kullanımı, ilk kez derme-çatma kulübelerin ya da çadır gibi yerleşimlerin tabanlarını döşemek şeklinde karşımıza çıkmıştır. Dolayısıyla taban ile bir çeşit izolasyon gerçekleştirilmiştir. Ağaç kabuklarının etno-arkeolojik çalışmalara dayanarak, balık ağlarını su üzerinde tutmak amacıyla kullanıldığı da tespit edilmiştir.

Gerek Batı Toroslar'dan gerek Anadolu'nun diğer bölgelerinde kazısı yapılan yerleşimlerden çok sayıda ve sıklıkla ele geçen özel bir kemik alet için çok sayıda kullanım şekli öne sürülmüştür. 2005 yılında gerçekleştirilen bir deneysel arkeoloji projesi olan "A Lejre Experimental Centre Project 2005 Denmark" projesi kapsamında söz konusu alet formu çeşitli deneysel çalışmalara konu edilmiştir. Bu aletin kullanımıyla ilgili en çok öne çıkan ve akla yatkın çalışma "Bark Extractor" "Kabuk Soyucu" olarak kullanımı olmuştur. Farklı ve çok sayıdaki ağaç türünün kabukları bu alet yardımıyla soyulmuş ve ince bir tabaka halinde kaldırılmıştır. Bu aletler, ağaç kabuğu soymada kullanılan soyucu fonksiyona sahip aletlerdir. Bu aletin sahip olduğu açığı sayesinde ağacın kabuğu kırılmadan, tek bir parça olarak ve ince bir tabaka halinde elde edilebilmek mümkün olmaktadır. Elde edilen bu kabuk ise bir bız yardımıyla delinmek ve kırımlarla dikilmek suretiyle sepet veya kap olarak şekillendirilmekte ve kullanılmaktadır. Yabancı literatürde "bark container" olarak tanımlanan bu buluntulara bir örnek Rusya' da Nizhneye-Veretye yerleşiminden ele geçmiştir. Yaklaşık 10.000 yıl öncesine ait olduğu düşünülen bu buluntu, *Bos primigenius* metapod kemiğinden yapılmış bir kabuk soyucu ile aynı period içerisinde ele geçmiştir. Aynı şekilde bir başka örnek ise Danimarka Barmose yerleşiminden ele geçmiştir. Bu buluntu da yaklaşık 10.000 yıl öncesine

tarihlenmektedir. Bu kullanım şekli ile sıvı malzemenin dışarıya sızması gibi bir sorun da önlenmiş olur. Çıkarılan ağaç kabuklarının diğer bir kullanım şekli ise zemin örtüsü “bark floor” olarak kullanımındır. Tek parça halinde kırılmadan çıkarılabilmesi bu nedenle olmalıdır ki önem taşımaktadır. Oturma tabanlarına serilerek kilim veya örtü şeklinde kullanıldığı Danimarka’ da Ulkestrup I yerleşiminden ele geçen kalıntılardan da anlaşılmaktadır. Dönemin ekolojik özelliklerine baktığımızda bölgenin ağaç bakımından son derece zengin bir görünüme sahip olduğu da göze çarpmaktadır. Bark extractor, kuzeyde Maglemosien kültüre atfedilmiş, 10.000 yıl ile tarihlendirilen, Mezolitik karakterli bir alet tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aletin üretiminde metapodial kemiklerin tercih edildiği anlaşılmaktadır.

- **Bitki lifleri ve sazların kullanımı:** Bitki liflerinin tekstil malzemesi olarak kullanıldığı en güzel örneği Danimarka’daki Tybrind Vig yerleşim yerinden tespit edilmiştir. Bu yerleşim Mezolitik Çağ’a ait olup tekstilin Avrupa kıtası için başlangıcını ifade eder. Çeşitli bitki liflerinin bağ olarak kullanılması da olası fonksiyonlardandır.

Sazlıkların kullanımının en güzel göstergeleri sepetler ve hasırlardır. Öte yandan "pise" diye adlandırılan mimari öğeler de bu hammaddeye ait buluntulardır. Sepetlerin varlığı, toplayıcılığın uygulandığının kanıtı olmakla birlikte, depolama uygulamalarının da başlamış olduğunun bir göstergesidir. Sepetlerin günümüz yerlilerinde balık tutmak için kullanıldığı da bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla bu uygulamanın da prehistorik çağlara indirgenebilmesi olasılıklar dahilindedir.

Yararlanılan Kaynaklar:

H. Bulut, 2014, “Karain Mağarası Örnekleri Işığında Bark Extractor (Ağaç Kabuğu Soyucu): Yeni Bir Öneri”, *Adalya XIX*, s. 1-16.